

03
2021

53ste jaargang

A detailed historical painting depicting a large fleet of Dutch East India Company (VOC) ships in a bay. The ships are multi-masted sailing vessels with various sails deployed. In the foreground, several figures are visible on the shore, some appearing to be engaged in maritime activities. The sky is filled with dramatic, cloudy light.

HOLLAND

historisch tijdschrift

A photograph of a fisherman in the foreground, wearing a blue denim jacket and a bright yellow apron. He is looking slightly to the left. In the background, a blue fishing vessel with two tall masts is on the water under a clear blue sky.

Visserij in Holland

Visserij in Holland

- 98** **Redactioneel** | Holland aan de haak
- 100** **Romy Beck** | Drinken op het welvaren. Culturele en rituele praktijken in de 18de-eeuwse walvisvaartwereld
- 109** **Alex Poldervaart** | Gij kroont de bloei der stad. Vlaardingse rederessen 1700-1850
- 117** **Willem Dekker** | Is de gerookte paling echt een Hollands product? De geschiedenis van de gerookte paling, in Amsterdam en de rest van de wereld

Holland BLOC

- 126** *Beeldessay* – **Arjan Nobel** | De eeuw van mijn grootvader. Riviervisserij in de zoste eeuw
- 133** *Topstuk* – **Stella Ruhe** | Vergeten visserstruien. Van handgebreid werkgoed tot dekwabber
- 135** *Column* – **Frits Loomeijer** | Vlag van gemak
- 137** *Signalementen*
- 140** *Noten*
- 143** *Over de auteurs*
- 144** *Uithoek* – **Henk den Heijer** | Een visserskerkhof te Lerwick

Redactioneel | Holland aan de haak

Dit themanummer gaat over visserij, maar het betreft geen klassiek verhaal over bebaarde mannen die met bootjes en visnetten de zee op gaan. In plaats daarvan richten de auteurs de blik veeleer landinwaarts, op de sociaal-culturele context van het vissersbestaan. Aan de hand van uiteenlopende bijdragen over walvisvaartglazen, visserstruïen en gerookte paling, staat in dit nummer het leven rondom de visvangst centraal.

Het maritieme verleden kan in Nederland steevast rekenen op een grote belangstelling, maar visserij lijkt een stuk minder populair. Hoewel in de afgelopen jaren in het *Tijdschrift voor Zeegeschiedenis* onder meer artikelen verschenen over Zaanse walvisvaarders, export van verse zeevis rond 1800, en visserij tijdens de Eerste Wereldoorlog, gaat de meeste aandacht uit naar andere maritieme onderwerpen zoals het slavernijverleden, scheepsbouw, handel en VOC. Het visserijverleden staat tegenwoordig dan ook minder hoog op de onderzoeksagenda dan in de tijd van emeritus professor Jaap Bruijn, die ruim veertig jaar lang aan het roer stond van de sectie Maritieme Geschiedenis van de Universiteit Leiden. Ook het in de jaren zestig opgerichte Nationaal Visserijmuseum in Vlaardingen (nu: Museum Vlaardingen) is zich meer gaan richten op de geschiedenis van deze Hollandse stad aan het water. Hoewel visserij een belangrijk onderdeel vormt van de lokale geschiedenis, is de stimulans voor onderzoek naar het nationale verleden van de Noordzeevervisserij in al zijn facetten komen te vervallen.

Hoog tijd dus om van koers te veranderen. In een poging om hier verandering in te brengen, wil *Holland* diverse historici het woord geven en het onderzoeksveld opnieuw op de agenda plaatsen. Romy Beck deed de afgelopen jaren

onderzoek naar de walvisvaartglazen in de collectie van het Scheepvaartmuseum en andere musea, en doet in dit nummer verslag van haar vondsten. De glazen communiceren via speciale gegraveerde afbeeldingen en tekst een eigen boodschap. Dit maakt ze bruikbaar bij het verkrijgen van nieuwe inzichten in de 18de-eeuwse culturele vieringen en rituelen, en bij het duiden van het belang en de winstgevendheid van de walvisvaart voor eigenaren, investeerders en andere belanghebbenden. Alex Poldervaart vertelt in haar bijdrage het verhaal van Agnetha van Reewijk en andere 18de-eeuwse redersvrouwen, en hun betrokkenheid bij de visserij en walvisvaart vanuit Vlaardingen. Poldervaart toont aan dat de Hollandse redersvrouwen een belangrijke rol hadden in de visvangst en -handel in de 18de eeuw. Vervolgens schetst Willem Dekker de geschiedenis van de gerookte paling – in een ver verleden goedkoop volksvoedsel, maar vandaag de dag een dure delicatessen. In het artikel komen de Europese omzwervingen van de paling uitgebreid aan bod, waarbij een belangrijke rol blijkt weggelegd voor onder andere de Amsterdamse gebroeders Knapp die in hun achtertuin paling rookten.

Ook het *Holland Bloc* staat geheel in het teken van het visserijverleden. In het *Beeldessay* vertelt Arjan Nobel over zijn voorouders, die zich altijd hebben beziggehouden met de riviervisserij. Zij zijn begonnen als zalmvissers in Lekkerkerk, om vervolgens (1808) te gaan vissen op het Haringvliet en het Hollandsch Diep. Aan de hand van deze ene familie komen onder andere ecologische veranderingen, toenemende wet- en regelgeving, technologische ontwikkelingen en familieherinneringen ter sprake. Het *Topstuk* gaat nu eens niet over een museumstuk, maar over een alledaags (en misschien wel daarom verge-

Stilleven met haring en wittebrood. Foto: Willem Johannes Kret, 1925. Collectie Erfgoed Leiden en Omstreken.

ten) stuk maritiem erfgoed: de visserstrui. Stella Ruhe schrijft over de verschillende patronen en hun betekenissen. Frits Loomeijer gaat in zijn *Column* in op het visserijverleden van IJmuiden, dat anno 2021 nog altijd een belangrijke rol speelt in de geglobaliseerde visserij-industrie. In de *Uithoek* brengt Henk den Heijer ten slotte een eerbetoon aan de Hollandse vissers die hun laatste rustplaats vonden op een kerkhof op de Shetlandeilanden.

De bijdragen aan het themanummer laten zien dat het Hollandse visserijverleden nog altijd een schat aan verhalen biedt en op nieuwe manieren kan worden belicht en onderzocht. Wij hopen dan ook dat dit nummer een nieuwe generatie historici en geschiedenisstudenten kan motiveren om zich meer met visserij bezig te houden. Bovendien is het visserijverleden

door de Brexit zeer actueel geworden, zo maakt Loomeijer duidelijk in zijn *Column*.

Inmiddels is Museum Vlaardingen drukdoende om een betere plek te vinden voor de collectie van het voormalig Nationaal Visserijmuseum, die het nog altijd beheert. In een zogeheten herwaarderingsproject worden alle objecten uit de collectie op de museale weegschaal gelegd om te bepalen wat wel en niet past binnen het nieuwe collectieprofiel. In overleg met de drie belangrijke maritieme musea wordt gekeken naar nieuwe mogelijkheden om de vooralsnog slecht toegankelijke nationale visserijcollectie gemakkelijker en vanuit nieuwe perspectieven te onderzoeken.

Isabel Casteels, Koen Marijt,
Wouter Linmans en Laurien van der Werff

HOLLAND

historisch tijdschrift

Visserij in Holland